

OTDK-Dolgozat

Hegedüs Zsuzsanna

2011

Az állandóság és változás Egyiptomban: a kibontakozás esélyei

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	5. oldal
1. A VÁLTOZÁST ELŐIDÉZŐ TÉNYEZŐK	6. oldal
1.1 Egyiptom gazdasági fejlődése	6. oldal
1.2. Az államadósság mértéke és a költségvetési hiány Egyiptomban	9. oldal
1.3. Infláció Egyiptomban	11. oldal
1.4. Egyiptom gazdasági szerkezete	12. oldal
1.5. Korrupció	16. oldal
1.6. Egyiptom társadalma	18. oldal
1.7. Demokrácia és emberi jogok Egyiptomban	23. oldal
1.8. Az új „Facebook-generáció”	27. oldal
1.9. Egyiptom szerepe a régióban, a világban	29. oldal
2. KONKLÚZIÓ, KITEKINTÉS	32. oldal
Irodalomjegyzék	38. oldal

Táblázat– és ábrajegyzék

1. táblázat: Egyiptom fő makroökonómiai mutatói 1981-2010 között	6. oldal
2. táblázat: Az inflációs ráta Egyiptomban 1981-2010 között	12. oldal
1. ábra: Egyiptom teljes exportjának alakulása 2001-2010 között (USD)	7. oldal
2. ábra: Egyiptom IMF hitel felhasználása 1970-1996 között	10. oldal
3. ábra: A költségvetési deficit alakulása Egyiptomban 2002-2010 között	11. oldal
4. ábra: Egyiptomi GDP és infláció alakulása 2000-2010 között	13. oldal
5. ábra: Egyiptom olajkitermelése és -fogyasztása 1980-2010 között	15. oldal
6. ábra: A világ korrupciós térképe 2010-ben	17. oldal
7. ábra: Egyiptom lakosságának korfája 2011-ben	19. oldal
8. ábra: Munkanélküliség alakulása Egyiptomban 1997-2005 között	20. oldal
9. ábra: Internet felhasználók száma 1000 főre levetítve 1995-2006 között	28. oldal
10. ábra: Közel-Keleti országok Facebook felhasználóinak száma 2010-ben a 25 év alatti korosztály körében	29. oldal

BEVEZETÉS

Milyen Egyiptom valójában? Miért különleges az arab világban, miért lett vezető hatalom a térségben, és miért vált a többi arab államéhoz hasonlóvá sorsa?

Elsősorban ezeket a kérdéseket szeretném megválaszolni tudományos munkámban. A 2010-2011 telén-tavaszaán lezajlott „arab tavasz” eseményei kapcsán kezdtem el Egyiptommal foglalkozni, és kutatásom egészen 1981-ig, Hoszni Mubarak hatalomra kerüléséig nyúlik vissza. Egyiptom politikai, társadalmi, szociális és gazdasági berendezkedését vizsgálom az elmúlt 30 esztendőben. Ebben az országban olyan állandó tényezők vannak jelen, amelyeken nem sikerült változtatni az évek során, ezért szignifikáns szerepet játszottak a jelenlegi állapot kialakulásában. Azonban vannak olyan sajátosságok is, amelyek éppen a reformok hatására váltak az ország felbolydulásának sarokpontjává. Válaszokat keresek olyan kérdésekre, hogy egy dinamikusan fejlődő ország miért nem tudta kihasználni a konjunktúra adta lehetőségeket? Miért gyűrűzött be a „forradalom” Egyiptomba? Mi az oka annak, hogy nemcsak belpolitikai tényezők változtak meg az országban, hanem a nemzetközi szereplők és a közvélemény is szembefordult a korábban elfogadott vezetővel?

Végül Egyiptom jövőjéről körvonalazom meglátásaimat: vajon hogyan alakulnak az erőviszonyok az országban, a térségben? Megtartja-e vezető pozícióját ez az állam az arab világban? Milyen politikai berendezkedése lesz az országnak, demokrácia vagy bújtatott diktatúra alakul ki? Képes lesz-e gazdaságilag stabil növekedési pályára állni, és választ adni a mikro- és makroökonómiai kihívásokra? Készen áll-e a szükséges reformokra a társadalom?

Kutatásomhoz elsősorban Amartya Sen, Gazdik Gyula és Rostoványi Zsolt műveit és más szakirodalmi forrásokat használtam fel.

1. A VÁLTOZÁST ELŐIDÉZŐ TÉNYEZŐK

1.1. Egyiptom gazdasági fejlődése

Amartya Sen: A fejlődés, mint szabadság című művében értekezik a fejlődő országok gazdasági, politikai, társadalmi berendezkedése és a fejlődés összefüggéséről. Az indiai származású közgazdász művében megcáfolja a Li-tézist, miszerint az autoriter politikai rezsimek serkentik a gazdasági fellendülést.¹ Egyiptom ugyan köztársaság, de Hoszni Mubarak regnálásának ideje és az élet számos területére kiterjedt erős centralizáció kapcsán „bújtatott diktatúrának” lehetne nevezni. Vajon ebben az országban érvényesül a Li-tézis? Mi okozta a lakosság elégedetlenségét 2011 telén?

A következőkben Egyiptom legfőbb gazdasági mutatóin keresztül törekszem analizálni az ország fejlettségét, s feltárni azokat a területeket, amelyek reformokon estek át az elmúlt 30 évben, és azokat, amelyek lényegében változatlanok maradtak az egyiptomi gazdaságban.²

Egyiptom fő makroökonómiai mutatói 1981-2010 között

1.táblázat

	1981	1990	2000	2010
GDP (folyó áron, milliárd USD)	24,499	91,383	99,155	218,900
GDP növekedés (%)		1,6	4,3	4,2
GDP/fő (folyó áron, USD)	587,422	1760,386	1549,895	2699,000
GDP/fő (vásárlóerő paritás, USD)	1355	2525	3686	6200

Forrás: World Bank: <http://data.worldbank.org/country/egypt-arab-republic>

Egyiptom fő makrogazdasági mutatói alapján elmondható, hogy Hoszni Mubarak hivatali idejében a gazdaság elfogadható teljesítményt nyújtott. Ha csak ezeket az adatokat vesszük figyelembe, a gazdasági válság ellenére is egy prosperáló országról

¹ Amartya Sen:[2003] 36. oldal

² A teljesség igénye nélkül kerülnek bemutatásra a makrogazdasági mutatók, és nem a megszokott sorrendben.

beszélhetünk, hiszen a bruttó hazai össztermék növekedése 2010-ben elérte a 4,2%-ot. Az ország GDP-je 1981 és 2010 között közel kilencszeresére nőtt, míg az egy főre jutó GDP megnégyszereződött. Azonban a számadatokból is kiderül, hogy mindez nem folyamatos növekedés eredménye, valamint számolni kell a népességnövekedés nagy arányával, ugyanis a lakosok száma is megduplázódott ebben az időszakban.³

Az 1980-as évekre Egyiptom szakított az államszocialista ideológiával, ezzel egyidejűleg államkapitalista elemek jelentek meg az ország gazdálkodásában, például a privatizáció és a nemzetközi szervezetektől kapott, kiigazítási reformokra előirányzott hitel. A gazdasági nyitás és a változások következtében az export szerkezete diverzifikálódott, a nyersanyagok (földgáz), konfekcióipari termékek, textíliák és agrártermények – citrusfélék, rizs, hagyma, eper – mellett megjelentek a késztermékek is, így orvosi és gyógyászati eszközök, valamint az építőipari termékek. Ez a folyamat az elmúlt 30-35 év gazdaságpolitikájának eredménye. Tehát egy nagyon lassú, de stabilnak mondható növekedési tendencia indult el Egyiptomban.

Általánosságban elmondható, hogy az ország külkereskedelmi mérlege passzív, importfüggősége számos élelmiszer, nyersanyag, elektronikus cikk és késztermék esetében nagy.⁴ Egyoldalú dependencia áll fenn a fejlett nyugati világ és Egyiptom között.⁵

Az egyiptomi statisztikai hivatal adatai alapján a legnagyobb kereskedelmi forgalmat Egyiptom az Amerikai Egyesült Államokkal tarja fenn: 2010-ben az egyiptomi export az USA-ba 8851 egyiptomi font (EGP) ⁶volt, míg az importja onnan 28.108 millió EGP. A második legnagyobb kereskedelmi partnere az Európai Unió, ahova az egyiptomi textil- és ruhatermékek 80%-át exportálják. Az Európai Unión belül szorosabb kapcsolatot ápol Olaszországgal. A két nagy gazdasági térséget követi az arab világ, amely régióban Szaúd-Arábiával meghatározóak külkereskedelmi kapcsolatai.⁷

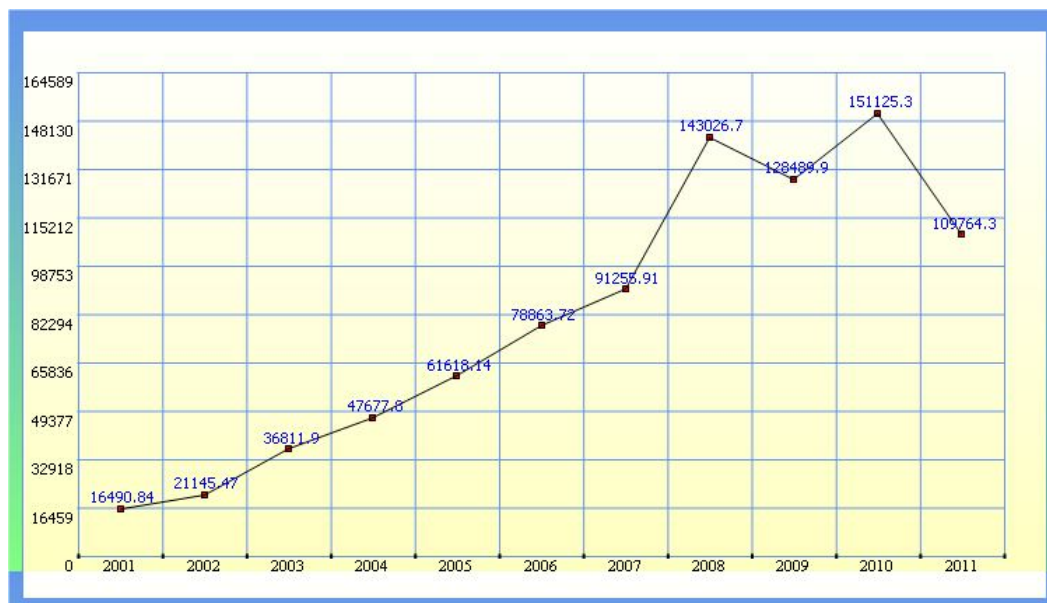
³ World Bank, Total Population <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?display=default>

⁴ Egyptian Foreign Trade with World:
http://www.tpegypt.gov.eg/Statistics/Egyptian_%20sectors.pdf

⁵ Szigetvári Tamás:[2000] 242. oldal

⁶ 5,98 EGP= 1 USD, <http://www.cbe.org.eg/> , Letöltve:2011.11.15

⁷ Egyptian Foreign Trade Statistic: <http://www.tpegypt.gov.eg/frade/page1.aspx>

1. ábra Egyiptom teljes exportjának alakulása 2001-2010 között (USD)

Forrás: Egyptian Foreign Trade Statistic: <http://www.tpegypt.gov.eg/frade/page1.aspx>

A kereskedelem mellett jelentős bevételi forrást jelentenek a segélyek, amelyek az Egyesült Államokból érkeznek, valamint az egyiptomi állampolgárok külföldi hazautalásai. Az amerikai támogatások az egyiptomi GDP kevesebb, mint 1%-át teszik ki. 2011-ben összesen 1,5 milliárd USD-t költött az Amerikai Egyesült Államok Egyiptom fejlesztésére, amelyből 1,3 milliárd USD a katonai innovációkat fedezte. A segély fennmaradó összegét családtervezés támogatására, általános egészségügyi költségekre (különösen az anyasági és gyermek ellátás fejlesztésére), táplálkozási programokra, felsőoktatásra, kereskedelmi fejlesztésekre költötték.⁸ Az egyiptomi kormány feltehetően mindaddig számíthat az amerikai segélyre, amíg Izraellel fenntartja az 1979-es megállapodást, ugyanis ezen évtől kezdve mindig kapott amerikai támogatást, és az USA egyik legfontosabb partnere lett a régióban.

További bevételi forrás az államkasszába a migráns egyiptomiak hazautalásai. Ez már 1981-ben is jelentős összeget tett ki, az ország GDP-jének 8%-át adta 2,1 milliárd USD értékével. 2010-re a GDP arány ugyan csökkent 3-5%-ra, de a 7,8 milliárd USD összegű utalások nagy segítséget nyújtanak az egyiptomi gazdaságnak. Ezzel az értékkel Egyiptom a hazautalások legnagyobb célországa a Közel-Keleten. A gazdasági világválság negatív hatása itt is érződik, ugyanis 2008-ban az összeg elérte a 8,7 milliárd

⁸ USAID 2011-es költségvetése: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PCAAC013.pdf

USD-t, ami közel 10%-kal mérséklődött 2009-ben, 7,1 milliárd USD-re.⁹ Az Egyiptomi Központi Bank adatai alapján az átutalások legnagyobb aránya az Amerikai Egyesült Államokból érkezett (23%), ezt követi Kuvait és az Egyesült Arab Emírátsok „részesedése”.¹⁰ Ezek a „támogatások” segítik a családtagok mindennapi megélhetését, és alaptőkéket teremtenek kisvállalkozások elindításához.

1.2. Az államadósság mértéke és a költségvetési hiány Egyiptomban

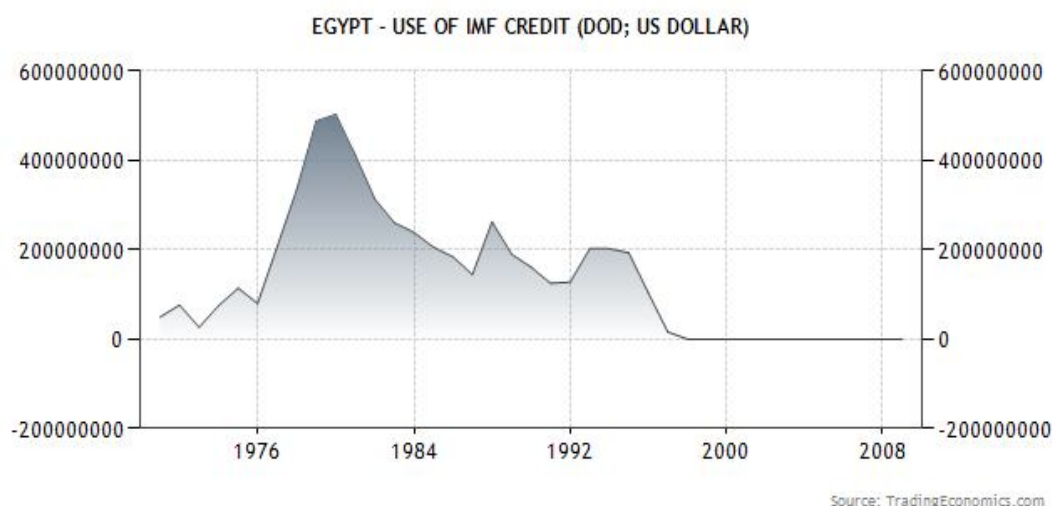
1981-ben, a Mubarak-éra kezdetén az egyiptomi gazdasági növekedés lassú volt, és a gazdasági környezet is bizonytalan volt tekinthető. Komoly külső eladósodási problémával kellett megküzdenie az országnak, amelyet az IMF-től 1974-ben felvett hitelkeret tovább növelt. Mubarak a legfőbb gazdaságpolitikai feladatnak tartotta, hogy az ország gazdaságát stabilizálja, és ismét növekedési pályára terelje. 1981-ben Egyiptom 312.946 USD IMF-hitelt használt fel, amit 1991-re 127.308 USD-ra csökkentettek, és végül 1996-ban minden lehívott IMF-hitelt sikerült visszafizetnie.¹¹ Ez nagy mértékben segített az ország külső államadósságának visszaszorításában is, hiszen az 1988-as 46 millió USD tartozás 1996-ra 31 millió USD-re csökkent.¹² Az államadósság normalizálása azonban a munkanélküliség emelkedését vonta maga után, az 1990-es évek közepén 10% fölé emelkedett ennek rátája. Ezen érték kialakulásához az 1991-ben bevezetett gazdasági reformok is hozzájárultak.

⁹ World Bank: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT?display=default>

¹⁰ Egyiptomi Központi Bank: <http://www.cbe.org.eg/>

¹¹ IMF: <http://www.imf.org/external/np/fin/tad/exfin2.aspx?memberKey1=275&date1key=2011-11-01>

¹² World Bank: <http://data.worldbank.org/indicator/DT.DOD.DECT.CD?page=2&display=default>

2.ábra, Egyiptom IMF hitel felhasználása 1970-1996 között, (USD)

Forrás: Világbank adatai alapján: <http://data.worldbank.org/country/egypt-arab-republic>

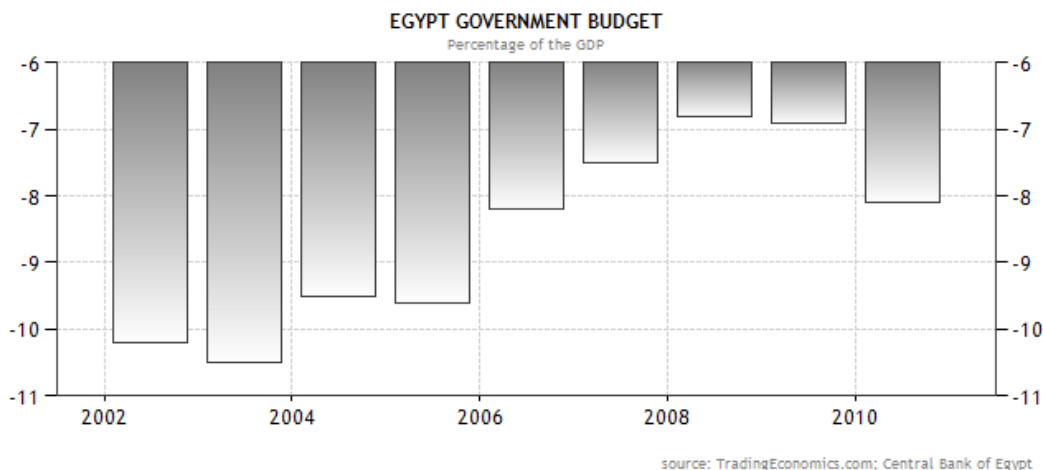
Az egyiptomi bruttó államadósság mértékét a közelmúltban viszonylag stabilnak lehet mondani, az ország éves GDP-jének 73,8%-a.¹³ Ezt az értéket látva elmondható, hogy Egyiptom is ugyanazzal a problémával küzd, mint a fejlett világ országainak döntő többsége. Az államadósság túl magas lett, ami bizonytalanságot sugall a befektetni szándékozók számára, és ez eltérítheti őket terveiktől. Egyiptom a régióban a külföldi beruházók egyik fontos célpontja. Az utóbbi években ugyan csökkent a FDI mértéke az országban, és 2010-ben csak 6385,6 millió USD volt. A külföldi befektetések 2007-ben érték el a csúcspontot 11578,1 millió USD-vel, azóta mérséklődött arányuk.¹⁴ Ez a gazdasági válságnak tudható be, ami az Amerikai Egyesült Államok gazdaságát is nagy mértékben befolyásolta, és mivel az USA az egyik legnagyobb tőkeexportőr Egyiptomba, így érthető a beruházások csökkenése.

2011 nyarán az IMF 3 milliárd USD hitelkeretet biztosított Egyiptomnak, amelyet 12 hónapon keresztül tart fenn számára. Ez az összeg a magas költségvetési hiány mérséklésére, az Egyiptomi Központi Bank feltőkésítésére és a fizetési mérleg stabilizálására szolgál.¹⁵ Ezt a tőkét le tudják hívni, ha nem tudják finanszírozni az ország pénzügyi igényeit a piacról, főleg az arab világból, elsősorban Szaud-Arábiából.

¹³ Global Finance: <http://www.gfmag.com/gdp-data-country-reports/280-egypt-gdp-country-report.html#axzz1e59wHY00>

¹⁴ World Bank: <http://data.worldbank.org>

¹⁵ The ultimate Middle East business resources: <http://www.ameinfo.com/267963.html>

3.ábra, A költségvetési deficit alakulása Egyiptomban 2002-2010 között

Forrás: Egyiptomi Központi Bank adatai alapján, Tradeconomics: <http://www.tradingeconomics.com/egypt/government-budget>

Az egyiptomi kormánynak csökkentenie kell a kiadásait, hogy mérsékelni tudja a költségvetési hiányt, ami 2010 júniusa és 2011 júniusa között elérte a 9,5%-os értéket. Ezt azonban nem teheti meg az ártámogatások további csökkentésével vagy a szociális háló megnyirbálásával, hiszen az akár humanitárius katasztrófához, tömeges éhínséghez is vezethet. Mohamed Abu-Basha egyiptomi közgazdász szerint „A lakosság elutasító az IMF-hitellel szemben, mivel - történelmi tapasztalat alapján - szerintük ez egyenlő a szuverenitás elvesztésével, illetve a gazdaságra is negatív hatást gyakorol.”¹⁶

Tehát sem az államadósság, sem a költségvetési hiány tekintetében nem sikerült változásokat elérni az országban. Jobban fogalmazva sikerült ezek mértékét módosítani, de az csak rövid távra, 1-2 évre volt érvényes, majd ismételten megjelentek a gazdasági, pénzügyi problémák. Tehát nincs stabil fiskális háttér az országnak, ami a gazdasági növekedés egyik pillére lenne.

1.3. Infláció Egyiptomban

Az országban a gyors gazdasági növekedés következtében megugrott a fogyasztás, az árak emelkedni kezdtek, az egyiptomi fizetőeszköz veszített az értékéből, az infláció nőtt az 1980-as és 1990-es években, ami felerősítette a negatív gazdasági tendenciákat a lakosság körében. Az inflációt csak 1999-ben sikerült normalizálni.

¹⁶ Businessweek: <http://www.businessweek.com/news/2011-10-10/egypt-may-be-forced-to-seek-imf-loan-it-rejected-arab-credit.html>

Az inflációs ráta Egyiptomban 1981-2010 között

2.ábra

	1981	1990	2000	2010
Infláció (%)	10,4	22,2	2,8	11,1

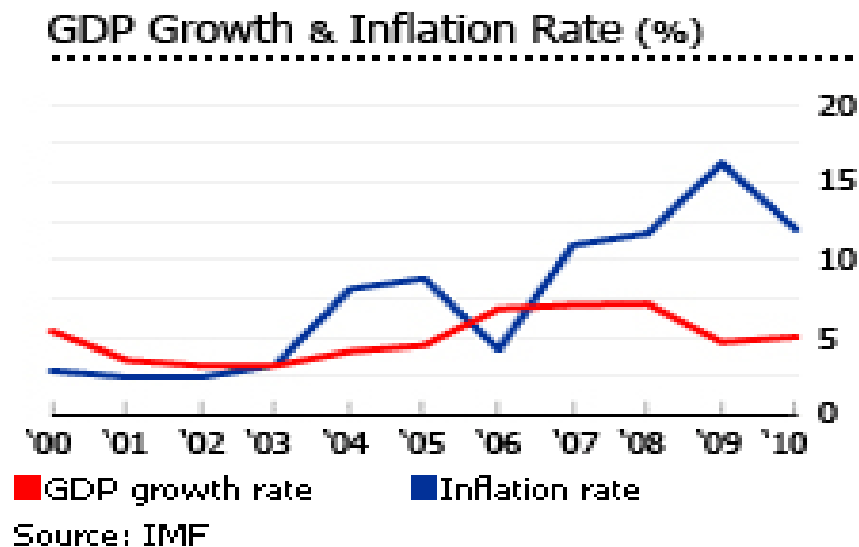
Forrás: World Bank: <http://data.worldbank.org/country/egypt-arab-republic>

A táblázatból is kiderül, hogy nem tudták megoldani tartósan ezt a gazdasági problémát. Az 1990-es években sikerült mérsékelni az inflációt, de ez annak tudható be, hogy lelassult a gazdasági növekedés, így az emberek fogyasztása visszaesett, ezzel egy időben az egyiptomi valuta elértéktelenedése is alábbhagyott. De a 2000-es években a gyors növekedés és a gazdasági világválság nem kedvezett az egyiptomi fizetőeszköznek. 2010-ben ismét kétszámjegyű volt az inflációs ráta Egyiptomban, tehát egy év leforgása alatt az árak átlagosan 11%-kal emelkedtek, ami az egyiptomiak életkörülményeit még inkább rontotta. A pénz vásárlóerejének csökkenését kiválthatta még a passzív külkereskedelmi mérleg is, hiszen az ország jelentős behozatalra szorul, és a gazdasági válság kirobbanása után tovább nőtt az importált termékek aránya. Tehát romlottak a külkereskedelmi cserearányok.

Az infláció negatív hatással van az ország államadosságára és a költségvetési hiányra is. Ezzel szemben jelenleg egy stabil valutára lenne szüksége Egyiptomnak, hogy nekikezdhesen gazdasága stabilizálásához. Ezenkívül úgy kell inflációt csökkenteni, hogy ne növekedjen a munkanélküliek száma. A rossz kormányzás, a pénzügyi konszolidáció meg nem történte, a hosszú távú gazdasági tervezés hiánya, valamint a kormány és a központi bank közötti harmonizálatlan fellépés a fiskális, monetáris politika területén vezettek el a 2010-2011-es rossz adatokhoz.¹⁷

Az infláció ismételten kihívást jelent Egyiptomnak, tehát elmondható, hogy korábban csak „tüneti” kezelést alkalmazott a kormány, hogy javítson ezen az értéken eleget téve a nemzetközi szervezetek nyomásának. Azonban a szűk látókörű fiskális politikának súlyos gazdasági következményei lettek, hiszen az ország versenyképessége is visszaesett az infláció emelkedésével.

¹⁷ Kenji Morijama jelentése: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp11160.pdf>

4. ábra Egyiptomi GDP és infláció alakulása 2000- 2010 között

Forrás: <http://www.globalpropertyguide.com/template/assets/img/Egypt-gdp-growth-inflation-rate-graph.gif>

Természetesen a világgazdasági válság is közrejátszott abban, hogy ezen mutatók nem tudtak javulni, de elsősorban nem ez a világjelenség tehető felelőssé a probléma tartósságáért, hiszen már a válság előtt is küzdött Egyiptom ugyanezekkel az anomáliákkal.

1.4. Egyiptom gazdasági szerkezete

1981-ben Egyiptom patriarchális gazdaság volt - a többi arab államhoz hasonlóan. Erős volt a centrális gazdasági irányítás, a kormány jelenléte a gazdaságban, a magánszektor szerepe viszont alacsony volt, és csak bizonyos ágazatokra koncentrált.¹⁸ 1981-1986 között az IMF-hitel segítségével és a korábbi nyitás hatására beérkező működő tőkével sikerült az országban megduplázni a gyárak számát, az olajkitermelést 40%-kal növelni, a kereskedelmi infrastruktúrát javítani, illetve a technológiai fejlesztéseket végrehajtani. Mindezek hatására a turizmus is növekedett, mivel magasabb szintű szolgáltatást tudtak nyújtani a kikapcsolódni vágyóknak, mint korábban.¹⁹

¹⁸ The Economist: <http://www.economist.com/node/18864693>,

¹⁹ Egypt's Economy: The Pressing issues, Ibrahim M. Oweiss, 1990, Washington, <http://www9.georgetown.edu/faculty/imo3/epe/epe.htm>,

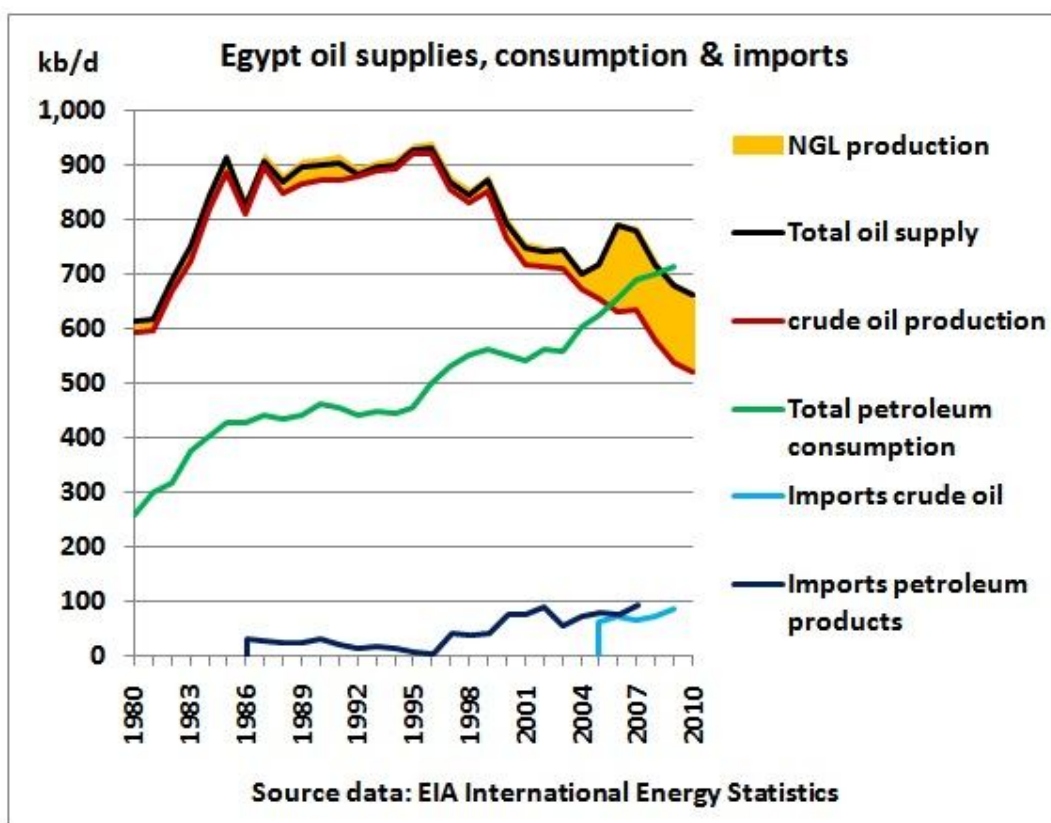
A javuló gazdasági teljesítmény az 1990-es években az 1991-ben bevezetett reformoknak volt köszönhető. Sikerült csökkenteni az ártámogatásokat, adókat, részlegesen liberalizálták a kereskedelmet és a beruházásokat, ezáltal privatizáció vette kezdetét az iparban, teret adva a magánszektornak. Ez utóbbi megjelent az agráriumban - kivéve a gyapjú- és cukortermelést-, és a tercier szektorban is. A termelési szerkezet folyamatosan változott 1981 óta, a mezőgazdaság tartósan veszített jelentőségéből, míg először az ipar, majd a szolgáltatások szerepe nőtt meg. 2010-ben a mezőgazdasági termelés adta a GDP 14,2%-át, az ipar a 37,5%-át, míg a szolgáltatások a 48,3%-át.²⁰ A nyitás és a szigorúbb fiskális politika a nemzetközi szervezeti (IMF, GATT, illetve WTO) tagság egyik követelménye volt, amelyeknek eleget tett az ország anélkül, hogy a hatalom érdekei sérültek volna.

Az egyiptomi gazdaság szerkezete nagy mértékben nem változott 1981-hez képest. A legfontosabb kereskedelmi vállalatok még ma is a kormány, illetve a katonaság kezében vannak.²¹ Mégis a régióban Egyiptom rendelkezik a legdiverzifikáltabb gazdasági szerkezettel. Az iparban a privatizáció következményeként jelentős szerephez jutottak az acél, és energetikai vállalatok, a vegyi termékekkel foglalkozó és azokat előállító cégek, az autóalkatrészt gyártó üzemek, az IT-vállalatok – amelyek fontos szerepet játszottak az „arab tavasz” eseményeiben –, valamint az olajkitermelő és -finomító vállalatok. A szolgáltatások terén pedig a turizmus és a Szezi-csatorna kereskedelme a legmeghatározóbb.

Egyiptom a világ olajkitermelésének 2%-át adja, tehát nem nagy a jelentősége. Ez az érték a GDP közel 7%-át teszi ki, de folyamatosan csökken.

²⁰ CIA: <http://www.cia.org/>

²¹ Pontos adatot nem lehet találni, mivel nincs nyilvános adat a tulajdonosi szerkezetre nézve, de szakértők szerint közel 20%-a a vállalatoknak a katonaság befolyása alatt áll.

5. ábra: Egyiptom olajkitermelése (kék) és -fogyasztása (piros) napi ezer hordó kimutatásban 1980 és 2010 között.

Forrás: <http://www.crudeoilpeak.com/?p=2525>

A növekvő egyiptomi fogyasztás és az összesen 49 lelőhelyről történő kitermelés visszaesése következtében Egyiptom olajexportőr országból nettó importőr ország lett, ami tovább növeli a külfölddel szemben fennálló egyoldalú függőségét.²² Az esetleges petrodollárok elkerülnek az országot, mivel nem szignifikáns az olaj szerepe. Az olajkitermelésből befolyt pénz nem volt elegendő a lakosság életkörülményeinek jelentős javítására, mint az olajállamokban, ezáltal nem tudták megakadályozni a zavargások kitörését.

A szolgáltatásban két fontos ágazat is van: a turizmus és a Szezi-csatornán áthaladó forgalom. Ezek adják a szektor legnagyobb bevételét.²³ A turizmus már az 1970-es években sikerágazattá vált az országban, és a lakosság nagy része ebből él, hiszen óriási infrastruktúra épült rá, szállodák, éttermek, közlekedési hálózat, árusok. Az 1970-es

²² Egypt Production Report: <http://www.egyptoil-gas.com/overview.php>

²³ Economywatch: http://www.economywatch.com/world_economy/egypt/structure-of-economy.html

években bekövetkezett nyitás jó hatással volt az országra, ami nagy hangsúlyt fektet azóta is az idegenforgalomra, reklámkampányokat tartanak, és hirdetik az országot különböző médiumok felületein. A látogatók száma folyamatosan növekedett, 2011-re már 14 millió turistát akartak vendégül látni az országban.²⁴ A turizmusból származó bevételek elérték az egyiptomi GDP 11,3%-át, ami mutatja, milyen fontos ez az ország számára. Tömegeket foglalkoztat, pénzügyi hozzájárulása az állami bevételekhez viszonylag magas.

Egyiptom gazdasági szerkezetében komoly változás ment végbe. A mezőgazdaság szerepe csökkent, azonban még mindig nagyon sok embert foglalkoztat, viszont a szolgáltatások előretörése segíthetne az országnak az előnyök kiaknázásában, és ez előbbre vinné a gazdaságot, és még több munkát teremthetne. Az olaj csekély szerepe még inkább visszaszorult, sőt nettó importőrré vált Egyiptom a fogyasztás megnövekedése miatt. Ezek a változások pozitív irányba befolyásolhatták az egyiptomi gazdaságot, de az emberek nem tudtak élni a lehetőségekkel. A kormány és a katonaság „titkos” tulajdonosként ott van szinte mindegyik szektorban, és a korrupció az élet minden területére kiterjedt, a „baksisrendszer” a mindennapi élet része Egyiptomban.

1.5. Korrupció

A Transparency International 2009-es jelentése alapján Egyiptom 2-es osztályzatot kapott a 10-es skálán, ahol ez a legmagasabb besorolás.²⁵ 2010-ben valamivel jobb értéket ért el az ország, a 178 állam közül a 98. helyen végzett.²⁶ Ez a mutató nem mindig volt ilyen magas, az 1990-es évek végén az „előkelő” 62-66. hely között mozgott Egyiptom, majd 2007-ben óriási esés következett be, hiszen visszazuhan a 105. helyre az országok rangsorában.²⁷ A rossz érték bizalmatlanságot vet fel az országgal szemben, ami a befektetők magatartását is befolyásolhatja. Egyiptomban a mindennapi élet része a korrupció, ami nem új jelenség. A kormány nem tudott, de feltehetően nem is akart változtatni a korábbi gyakorlaton, hiszen neki is anyagi előnye származott belőle.

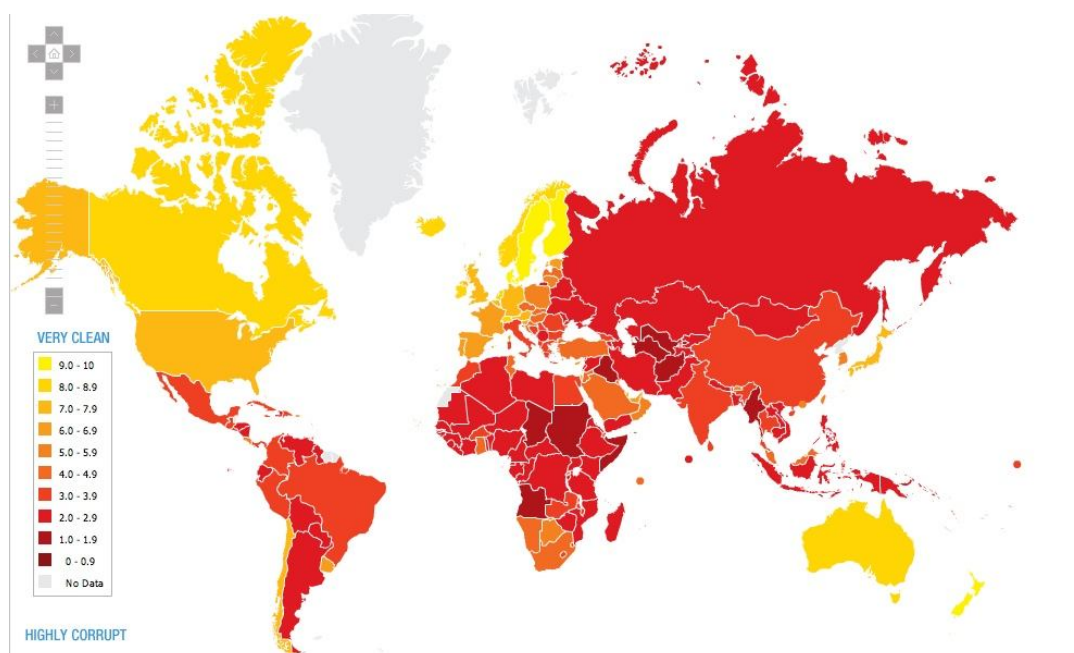
²⁴ Nubricks: <http://www.nubricks.com/archives/702/egypt-tourism-visitors-14-million/>

²⁵ Transparency International: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009

²⁶ Transparency International: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results

²⁷ Lásd bővebben: Transparency International honlap

A korrupció tehát nem változott Egyiptomban, maradt a „régí”. Ez a magas érték felveti a feketegazdaság kérdését, amire nincsenek pontos számadatok. Sőt arra sincsenek, hogy a vesztegetések milyen mértéket öltenek, de a habitust ismerve az éves GDP több százalékát is kitehetik. Az UNDP (ENSZ Fejlesztési Programja) jelentés szerint 2009-ben a külföldi vállalatok 39%-ának okozott problémát a korrupció, ami akadályozta őket a kereskedelemben, az üzlet lebonyolításában. A vállalatok 42%-a ad pénzt, hogy a vállalkozáshoz szükséges papírjaik elkészüljenek, és 29%-uk más tisztségviselőknél is juttat nem legális anyagi hozzájárulást, hogy járjanak el az ügyükben. Az egyiptomi vállalkozói szisztéma bonyolult, nem transzparens, komoly nehézséget okoz a külföldi befektetőknek, és akár anyagi káruk is származhat befektetési szándékukból.²⁸

6. ábra, A világ korrupciós térképe 2010-ben

Forrás: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010

Nemcsak a kkv-kat éri nap mint nap korrupciós hatás, hanem a kormánytagokat is. Egyes források alapján a kabinet 2000-2008 között 57,2 milliárd USD „mellékjövedelemhez” jutott, míg Hoszni Mubárak és családja a 30 éves regnálása alatt

²⁸Business Anti-Corruption Portal: <http://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/middle-east-north-africa/egypt/general-information/>

közel 70 milliárd USD-vel tudta gyarapítani vagyonát.²⁹ Többek között ezért is folyik peres eljárás a korábbi vezető ellen.

Tehát a korrupció mindig is jelentős volt az országban, ez nem változott. Ami azonban alapot adhatott a „forradalom” kirobbanásához, az az, hogy ennek mértéke szignifikáns eltéréseket mutatott az élet számos területén, és ez tovább növelte a szakadékot a szegények és a gazdagok között, sokkal látványosabb különbségeket hozott létre, és az átlagember tűréshatárát feszegette. A kérdés az, hogy most változni fog-e a rendszer, vagy minden marad a megszokott mederben, csak azok személye cserélődik ki, akik a legtöbb illegális pénzt veszik magukhoz?

1.6. Egyiptom társadalma

Az egyiptomi gazdaság elemzése után a következő vizsgált elem az ország társadalma. Egyiptom lakossága jelenleg 81.121.077 fő, és ezen népesség 56,7%-a 30 éves vagy annál fiatalabb, mivel az elmúlt három évtizedben 35 millió fővel nőtt az egyiptomiak száma. A lakosság tehát nagyon fiatal, és a születéskor várható átlagos élettartam jelentősen megnőtt. 1981-ben a nők várható életkorát 58 évre, a férfiakét 55 évre becsülték, 2009-re ezek az értékek 75, illetve 71 évre emelkedtek.³⁰ Ha a születések száma továbbra is ilyen magas lesz, az egyiptomi vezetésnek a már meglévőnél is komolyabb társadalmi problémákkal kell szembenéznie. A 2009-es Arab Human Development Report adatai alapján a demográfianövekedés mértéke csökkenőben van az 1980-as évek 2,5%-os arányához képest. Jelenleg 1,8-2% között mozog az éves népességnövekedési mutató.³¹ A 2011 telén zajló események egyik fő oka a társadalmi anomáliákban kereshető, ugyanis az elkeseredett, jövőkép nélküli fiatalok elégedetlenek a jelenlegi helyzetükkel.

A korfa jól ábrázolja a korábban felvázolt problémát. Az egyiptomi társadalom nem torz, a lány- és fiúgyermek aránya kiegyenlítődik a gyerekek 5 éves koráig, és utána szinte párhuzamos értéket mutatnak az adatok. Tehát itt nincsenek olyan nemek szerinti eltolódások, mint egyes távol-keleti, illetve arab országokban, ahol a

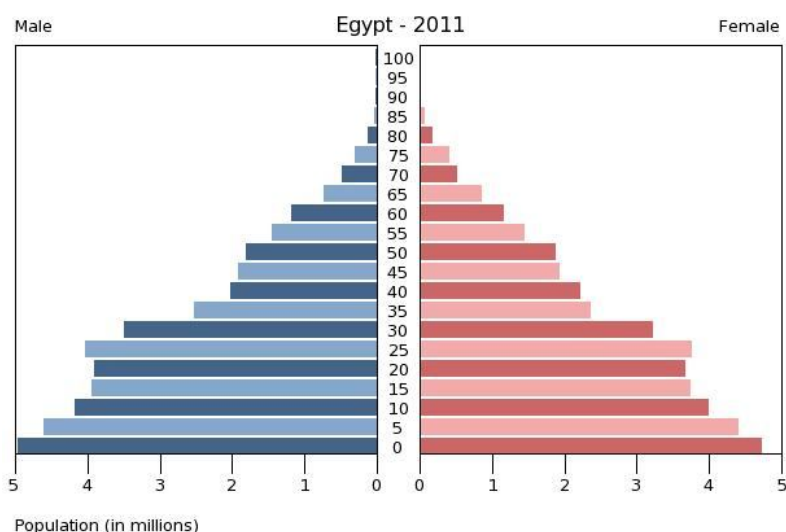
²⁹ Zawya: http://www.zawya.com/story.cfm/sidGN_13022011_140264

³⁰ World Bank:

<http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.MA.IN/countries?page=5&display=default>

³¹ Arab Human Development Report, 2009, 53. oldal

fiúgyermek aránya jóval meghaladja a lányokét. Elmondható, hogy Egyiptomnak egészséges a népességi összetétele, de a fiatal társadalom kihívások elé állítja az ország központi szerveit és irányítását.

7. ábra Egyiptom lakosságának korfája 2011-ben (férfiak és nők, millió főben)

Forrás: <http://www.newsecuritybeat.org/2011/02/yemens-revolt-wont-be-like-egypt-or.html>

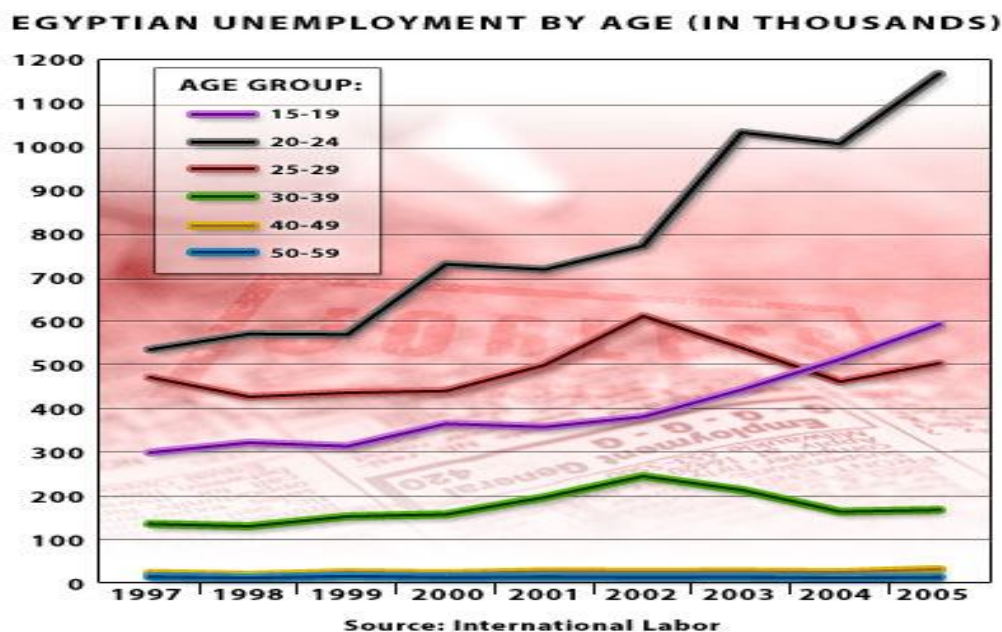
Az egyiptomi gazdasági szerkezet optimális, de a foglalkoztatási arány nem követi a gazdaság szektorális megoszlását. A munkavállalók 32%-a dolgozik ugyanis a kis súlyú mezőgazdaságban, 17%-uk az iparban, és 51%-uk a tercier szektorban.³² Ebből következik, hogy a mezőgazdaságban termelők jövedelme kisebb, hiszen a terület éves GDP hozzájárulási mértéke is alacsony. A lakosság 20%-a él a szegénységi küszöb alatt, ezzel Egyiptom a 153 országból álló listán a 99. helyet foglalja el, ami egészen jó eredménynek mondható.³³

Tehát a mezőgazdaság és a vidéki élet nem nyújt jövőképet a fiataloknak, akik száma egyre növekszik, és társadalmi felemelkedésre vágynak. Ők már egy teljesen új generáció az ország fejlődése kapcsán és a technikai vívmányok megjelenésével. Az ő igényeik már eltérnek szüleikétől, és nem hatnak rájuk akkora mértékben a családi és törzsi hagyományok, mint a korábbi nemzedékekre. Mivel iskolába járnak, dolgozni is szeretnének, de kilátásaik nem felhőtlenek.

³² CIA: <http://www.cia.org/>

³³ Nationmaster: http://www.nationmaster.com/graph/eco_pop_bel_pov_lin-economy-population-below-poverty-line

A 8. ábrán jól látszik, hogy a 20-24 év közötti fiatalok helyzete a legkilátástalanabb, őket a 25-29 éves korosztály követi, majd a 15-19 esztendősek. Tehát a 30 év alattiak munkanélküliségi aránya kiemelkedően magas.

8. ábra: Munkanélküliség alakulása Egyiptomban 1997- 2005 között ezer főre bontva
 Forrás: http://www.stratfor.com/memberships/114482/analysis/egypt_elections_and_future_muslim_brotherhood

Az egyiptomi gazdaság nem képes eltartani a többségében tanult fiatalokat, akik közül sokan felsőoktatási képzésben vettek részt. A fiatalok oktatásban való részesedése ugyanis nagyon magas Egyiptomban, amely egy művelt társadalmat hoz létre. Mindenki számára biztosított, hogy tanuljon, és nincsen nemi diszkrimináció sem, igaz, a lányok részvétele alacsonyabb az oktatásban, mint a fiúké. Ennek az okát a kulturális különbségekben lehet keresni, hiszen az iszlám világban a nőknek nem szánnak értelmiségi szerepet, viszont Egyiptom ilyen téren felvilágosult országnak mondható, és nem korlátozza a gyengébbik nem művelődési lehetőségeit. Az oktatásra Egyiptomban 1985-ben az éves GDP 5,6%-át költötték, ami 259 millió USD-nek felel meg, míg 2008-ra ez az érték közel 4,5 milliárd USD-re nőtt, de csak a GDP 3,8%-át teszi ki. Ez azt jelenti, hogy nem arányosan növelték a hozzájárulást az oktatáshoz, viszont az ország

fejlődésével együtt több pénz jut erre a területre is.³⁴ Az ENSZ a 2011-es HDI elemzésekor Egyiptomot közepesen fejlett államnak tartja, és a 113. helyre helyezte a 187 országos rangsorban.³⁵ A világszervezet a fiatalok várt és ténylegesen eltöltött iskolai éveit alapján nem adott az országnak jó besorolást. Mivel 11 év az elvárt oktatási időszak, de ténylegesen 6,4 évet járnak iskolába az egyiptomi gyerekek, és ezzel az értékkel Egyiptom 11. az arab országok 19-es rangsorában.³⁶ Az oktatást bővíteni kell, még több állampolgár számára elérhetővé tenni, főleg a vidéki területeken, mivel a városokban jobban ki van építve az oktatási infrastruktúra. A nemzetközi szervezetek ajánlása szerint csökkenteni kell országos szinten az analfabetizmust, mivel 2006-os adatok alapján Egyiptomban 15%-os az írás- és olvasástudatlanság a fiatalok körében, a felnőtteknél ez az arány eléri a 34%-os szintet.³⁷ Természetesen ez csökkenő tendencia az 1980-as évek elejéhez képest, de a mutatók nem csökkentek kellőképpen, és az oktatásra sokkal többet kellene költenie a kormánynak, és szervezett kampányokat, illetve programokat tartania, hogy növelje az iskolázottak arányát.

A másik kritikus pont az egyiptomi mindennapokban az egészségügy. A Világbank adatai szerint 1995 és 2009 között 36 USD-ről 113 USD-re növekedett az egy főre jutó egészségügyi kiadás. A 2009-ben közzétett adat is nagyon alacsony, mivel Magyarországon 1100-1200 USD között mozog ez az érték, míg Németországban például eléri a 3500-4000 USD-t is.³⁸ A kiadások mértéke ugyan növekvő tendenciát mutat, de elmondható, hogy ilyen ráfordítás mellett az egészségügyi ellátás nagyon alacsony színvonalon van. Ennek ellenére az általános egészségügyi mutatók javultak az elmúlt 30 évben. Nincs HIV fertőzött az országban, a gyermekágyi halálozás is nagy mértékben csökkent, mivel még 1990-ben 220 haláleset jutott 100.000 szülésre, addig 2008-ban 82/100.000 volt ez az arány.³⁹ Egyre több terhes nő kap egészségügyi ellátást minimum egyszer várandóssága folyamán, így az 1988-as 53%-os értékről 2008-ra 74%-ra emelkedett az ellátás mértéke.⁴⁰ A tizenévesek terhességi aránya 10%-os, ami stagnáló értéket mutat az elmúlt 30 évben, ez feltehetően a kulturális szokások miatt alakulhat így,

³⁴ World Bank: <http://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS?display=default>

³⁵ UNDP: <http://hdr.undp.org/en/statistics/>

³⁶ UNDP: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/EGY.html>

³⁷ World Bank: <http://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS?display=default>

³⁸ World Bank: <http://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.PCAP?display=default>

³⁹ World Bank: <http://data.worldbank.org/indicator/SH.DYN.AIDS.ZS?display=default>

⁴⁰ World Bank: <http://data.worldbank.org/indicator/SH.STA.ANVC.ZS?display=default>

mivel a vidéki lakosság körében még elterjedt, hogy a lányokat 15-16 éves korukban kiházasítják.

Az egyiptomi egészségügyet fejleszteni kell, mivel nagyon rossz egészségügyi infrastruktúrával rendelkezik az ország. Sokkal több ráfordításra lenne szükség. Az ENSZ HDI mutató alapján Egyiptom jó besorolást kapott, mivel a várható élettartam az elmúlt évtizedekben közel 20 esztendővel, átlagosan 73,2 évre nőtt.⁴¹

A nők helyzete Egyiptomban kedvezőbb, mint más arab államokban. Részt vehetnek az oktatásban, és az anyasági egészségügyi ellátás is javult az utóbbi években. Amartya Sen művében azt írja, hogy a nők tanulási szintje, munkaerőpiaci tevékenysége és cselekvőerejének növekedése hozzájárul ahhoz, hogy a túl magas születési ráta csökkenjen. Ugyanis a művelt nők tudatosan tervezik meg családjukat, és nem vállalnak 4-5 gyermeket, szemben tanulatlan kortársaikkal.⁴² Az oktatásban és munkában való részvételük megvalósult Egyiptomban, a termékenységi ráta azonban még elég magas. Az alkotmányban az iszlám jogra hivatkoznak, ami minden állampolgárra érvényes, tehát a nőkre is.⁴³ „Az iszlám jog alatt legtöbbször a sariát értik, de a saria jóval több annál, s jórészt morális, erkölcsi előírásokat és normákat tartalmaz”- írja Rostoványi Zsolt: A „totalizáló iszlámtól” a „szekularizált iszlámig”. Az iszlám civilizáció a retradicionális és modernizáció kettős szorításában című művében.⁴⁴ Tehát Egyiptom alkotmányában a sariát nem említik, de a társadalomban jelen van. Alkalmazása azonban nem olyan mértékű, mint egyes fundamentalista törzseknél, illetve népcsoportoknál, sőt az értelmezése is sokkal mérsékeltebb. Az egyiptomi nők státuszában sok változás ment végbe az elmúlt 30 évben. 1956 óta vehetnek részt a választásokon, de az utóbbi évtizedben terjedt el, hogy a kabinetben női tagoknak is kell lenniük. Munkát vállalhatnak, iskolába járhatnak. Fizetésük ugyan elmarad a férfiak bérétől – ez a fejlett országokban is jellemző vonás-, de hasznos szerepet játszanak az ország gazdaságának előrevitelében. Azonban a férjük beleegyezése nélkül nem utazhatnak külföldre, és válást is csak bonyolult folyamatok után kezdeményezhetnek. A nők ellen még mindig sok az erőszakos cselekmény. A genitális csonkítás a 15-49 év közötti nők 95,8%-át érintette Egyiptomban 2005-ben, és a házas nők 35%-a fizikai

⁴¹ UNDP report: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/EGY.html>

⁴² Amartya Sen, [2003]8.fejezet,293-309. oldal

⁴³ Egyiptom Alkotmánya: <http://www.egypt.gov.eg/english/laws/constitution/default.aspx>

⁴⁴ Csicsmann László [2010], 22. oldal

bántalmazás áldozata lett.⁴⁵ Tehát van még mit tenni a nemi egyenjogúság, a nők emancipációja terén. Sokan úgy érzik, hogy mivel a hölgyek nem vehetnek részt az egyiptomi igazságszolgáltatásban, ez hátrányosan érinti az egész női társadalmat, és további jogokat követelnek számukra.⁴⁶

Az elmúlt 30 évben nemcsak az ország gazdasága, hanem a társadalma is változott. A gazdasági fejlődés lehetővé tette, hogy kialakuljon a városi középosztály Egyiptomban, amely már nagyobb befolyással rendelkezik, mint a vidéki lakosság. Az emberek gondolkodása modernizálódott, az iszlám fontos szerepet tölt be életükben, de nem ez a mindennapi élet mozgatórugója. A nők jogokat kaptak, igaz, az aktivisták szerint ezek elmaradnak más arab államokétól. Fejlődött az oktatás és az egészségügy, még ha ezek szintje elenyésző is egyes területeken. A gazdaságban, mindennapi életben érezhető a fejlődés és a tanult, fiatal generáció egyértelműen változásokat sürget. Ők már „felvilágosult”, modern nézeteket vallanak, élni szeretnének jogaikkal, nem elégszenek meg azzal, amit anno a szüleik hallgatólagosan elfogadtak. Ők sokkal inkább a nyugati világ hatásai alatt állnak, nem lehet előlük elhallgatni információkat, és nem hunynak szemet a korrupció, a nagy vagyonbeli és társadalmi különbségek felett sem, valamint nem akarnak engedni eddig megszerezett státuszukból sem. Tehát a középosztálybeliek nem szeretnének lecsúszni a társadalmi hierarchiában. A szociális és társadalmi válság van a forrongások kirobbanása mögött - állítja Gazdik Gyula és Búr Gábor is az egyiptomi események kapcsán.⁴⁷ Ez nagyon éles változás a korábbi generációkhoz képest, és komoly megpróbáltatást jelent a vezetésnek, hiszen a fiatalok játszották a legnagyobb szerepet a tüntetéseknél, és ők tényleg gyökeres fordulatot szeretnének, tehát ha nem történik semmilyen érdemi megújulás az életükben, akár ismét képesek az utcára vonulni.

1.7. Demokrácia és emberi jogok Egyiptomban

„Az Egyiptomi Arab Köztársaság egy demokratikus állam, és az állampolgárookra épül...”⁴⁸ - áll az egyiptomi alkotmányban. Egyiptomban hivatalosan többpártrendszer

⁴⁵ Arab Human Development Report 2009.

⁴⁶ BBC: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/483309.stm 2011.11.12.

⁴⁷ Beláthatatlan következményei lehetnek az egyiptomi válságnak:

http://index.hu/kulfold/2011/01/29/washington_t_meglepte/

⁴⁸ Egyiptom alkotmánya: <http://www.egypt.gov.eg/english/laws/constitution/default.aspx>

van, és az állampolgárok általános szabad választójoggal rendelkeznek. Hoszni Mubarak 1981-ben, Szadat elnök halála után lett alelnökből Egyiptom első embere. A rendkívüli helyzetre hivatkozva szükségállapotot hirdetett ki, amit a hatalmon eltöltött 30 éve alatt nem vont vissza.

A politikai pluralizmust bizonyítja, hogy 2010-re számos párt és mozgalom, szervezet jelent meg az ország politikai életében több-kevesebb sikerrel. Ugyanis az öt évente tartott választásokon eddig az ellenzéki pártoknak különböző okok miatt nem sikerült jelentős sikereket elérniük. Talán a 2010-es voksolásról mondható el egyedül az, hogy máshogy alakultak az eredmények, mint várták. A legjelentősebb 6 politikai párt és egy ellenzéki tömörülés a következő: Nemzeti Demokrata Párt, Új Vadf Párt, Nemzeti Haladó Unionista Párt, Nasszerista Párt, Szocialista Liberális Párt, Holnap Párt, és a Muszlim Testvérek mozgalom.⁴⁹

A választások eredményei folyamatosan a Nemzeti Demokrata Párt győzelmét hozták 1981 óta, és az ellenzéki politikusoknak, tömörüléseknek csak csekély szelet jutott a törvényhozásban. Csicsmann László szerint 1992-ig Egyiptomban korlátozott pluralizmus volt, viszont azóta diktatúra van.⁵⁰ Egyiptom a Freedom House 2011-es jelentése alapján nem tekinthető szabad, demokratikus államnak. Nem működik az országban a demokrácia, és a választások sem voltak törvényesek. Az eddigiek közül a 2005-ben tartott volt a „legdemokratikusabb”, és a legnyíltabb, de így is limitált volt az ellenzéki politikai pártok jelöltjeinek száma, az ellenzékkel szimpatizáló választók közül sokan pedig nem vehettek részt a választásokon a letartóztatások miatt. Továbbá még akkor is jogi eljárások voltak folyamatban az ellenzék vezető politikusaival szemben. A választások kapcsán felmerült sajtóértesülések miatt pedig számos egyiptomi újságíró és blogger ellen támadást hajtottak végre.⁵¹ Az elemzés szerint a 2010-es választásokra a helyzet csak rosszabbodott, ugyanis Hoszni Mubarak nem engedte, hogy külföldi megfigyelők érkezzenek az országba a választások törvényességének felügyelete érdekében. 2005-ben is a második legeredményesebb ellenzéki tömörülés a Muszlim Testvériség volt, 17 hellyel a parlamentben. 2005-2010 között a demokrácia még inkább

⁴⁹ Gazdik Gyula: Az egyiptomi választások előzményei, eredményei és a politikai gátszakadás
http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2011/SVKI_Elemzesek_2011_1.pdf

⁵⁰ Csicsmann László [2008] 190-192. oldal

⁵¹ Freedom House Report, Freedom in the world 2011, 6. oldal,
<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=594>

háttérbe szorult a Freedom House felmérése alapján.⁵² 2007-ben az elnök alkotmányt módosított, és ezzel kiszélesítette az ellenzéki pártokkal szembeni fellépés lehetőségeit. Terrorizmus és egyéb bűncselekmények gyanújával az ellenzéki politikusok ellen eljárásokat indítottak, amellyekkel a radikális iszlamista és más rendszert bíráló csoportokkal szemben léptek fel. 2007-ben a politikai bebörtönzöttek száma Egyiptomban elérte a 10.000 főt.⁵³ 2010-ben a Nemzeti Demokrata Párt a szavazatok 93%-át szerezte meg, ám eddig még soha nem látott eredményt ért el a Muzulmán Testvériség, a mozgalom is 88 képviselője jutott be a parlamentbe.⁵⁴ A választások során számos csalás és visszaélés volt tapasztalható, aminek következtében a lakosság kiábrándult a politikai vezetésből. Ez az esemény meghatározta az egyiptomiak hangulatát 2010 decemberében, már csak a szikrára volt szükség, ami kiobbantotta az elégedetlenségi hullámot 2011 januárjában.

A szólásszabadság Egyiptomban hasonló cipőben jár, mint a demokrácia. Mindegyiket erősen korlátozzák. A Goldstein által „szultáni diktatúrának” nevezett államforma - ami az ősi arab szokásokra utal vissza - nem engedi a szabad véleménynyilvánítást, illetve nem tiltja azt, de az ezzel élő személyek ellen jogi eljárás indulhat, bebörtönözhetik, esetleg erőszakos cselekmény áldozata lehet. A Freedom House jelentése szerint Egyiptom a 143. helyen áll a 167 állam közül a sajtó- és szólásszabadságot figyelembe véve.⁵⁵ 2006-ban a kormány hozott egy rendeletet, amely alapján az újságírókat pénzbüntetésre lehet ítélni, ha kritizálják, illetve a vezetés nézeteivel nem egyező véleményt közölnek a hivatalnokokról, az irányításról.⁵⁶ Ez a rendelet Hoszni Mubárák lemondásáig törvényerejű volt.

A demokrácia és a szabadságjogok ellen hat, hogy az igazságszolgáltatás is átpolitizált. A 10.000 politikai okból bebörtönzött személy, az újságírók, ellenzéki politikusok, aktivisták ellen folytatott eljárások bizonyítják, hogy Egyiptom messze jár a nyugati értelemben vett demokráciától.

⁵² u.o 36. oldal

⁵³ Arab Human Development Report 2009, 80. oldal

⁵⁴ Gazdik Gyula: Az egyiptomi választások előzményei, eredményei és a politikai gátszakadás
http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2011/SVKI_Elemzesek_2011_1.pdf

⁵⁵ Freedom House Report 2011. 32. oldal

⁵⁶ Human Rights Watch: <http://www.hrw.org/news/2006/07/10/egypt-journalists-still-risk-jail-under-press-law>

További kérdést vet fel a hadsereg befolyása a politikában és a mindennapi életben. A hadsereg hagyományosan jelentős szerepet játszik a nemzeti identitás kialakításában, és jelentős presztízserő van a nép körében.⁵⁷ Számottevő hatással bír a gazdaságra, és a politikában is nagy súlya van. Nagyarányú tulajdonosi jelenléte a gyárakban, a legfontosabb iparágakban, illetve szolgáltatásokban megnehezíti Egyiptom gazdaságának nyílttá tételét, illetve a privatizációt is. Ezekre a területekre csak központi engedéllyel érkezik támogatás, a külföldi tulajdon nem jelenik itt meg, a modern gazdasági szemlélet alkalmazása pedig nem fontos, mivel úgyis állami szubvenciókban részesülnek a vállalatok. Ez lassítja a fejlődést. A politikai életben pedig szintén nagy szerepet kap a haderő vezérkara, ott állnak a mindenkori politikai vezetés mögött, maga Mubárak is katonai végzettséggel rendelkezik, és sokáig szolgált az egyiptomi légierőnél. A lojalitásért cserébe a központi erőszakszervezetek komoly támogatásban részesülnek a vezetéstől, illetve a korábban említett amerikai segélyek túlnyomó része is ebbe a szférába irányul. A katonaság a diktatórikus rezsim mögött áll, nemcsak Egyiptomban, hanem a legtöbb arab országban. Mivel szignifikáns szerepük van a politikai életben, előfordul, hogy katonai puccs valósul meg egy-egy országban, illetve, hogy csak egy bizonyos fokig támogatják a vezetést, mint ahogy ez Egyiptomban is történt 2011 januárjában.

A demokrácia és az alapvető emberi szabadságjogok erősen korlátozva vannak Egyiptomban. A politikai reformok, amelyeket bevezettek az országban, nem segítették a demokratizálódást, mivel azok politikai struktúra alapjaira nem vonatkoztak.⁵⁸ Az államirányítás, az igazságszolgáltatás és a katonai vezetés szoros kapcsolatban áll egymással, nem függetlenek egymástól, és közös érdekektől vezérelve együttműködnek az ellenzéki csoportosulásokkal, újságírókkal szemben. Az egyre tudatosabb egyiptomi lakosoknak ez a korlátozottság nem tetszik, ők szabadon szeretnék érvényesíteni jogaikat. A korábbi cenzúra, az elnyomás ma már nehezebben érvényesíthető a társadalom egyes rétegeivel szemben, ez megmutatkozott a 2011-es események kapcsán is.

Tehát az elmúlt 30 évben nem történtek az országban komoly lépések a demokrácia elősegítése jegyében, és az emberi jogok kiszélesítése területén sem. Az új

⁵⁷ Csicsmann László [2010] 97. oldal

⁵⁸ Csicsmann László [2010], 88. oldal

generáció azonban nem fogadja el azokat a hallgatólagos megállapodásokat, amiket az apák megtettek, miszerint nem politizálnak a megélhetésért cserébe. Az Amerikai Egyesült Államok, a demokrácia legfőbb védelmezője sem lépett fel Egyiptom ellen, mivel az ország fontos szövetségese, ezért a kettős mérce elve alapján Egyiptom belpolitikája nem jelent addig problémát, ameddig az nem ütközik a szuperhatalom érdekeivel.

1.8. Az új „Facebook-generáció”

Egyiptomnak közel 40 millió 30 év alatti lakosa van. Ez a generáció egy új korszakban nőtt fel. Az életszínvonal egyre magasabb lett az országban, iskolába jártak, műveltek lettek. Sokan közülük külföldön folytatták tanulmányaikat, a legtöbben nyugati intézményekben, ahol a demokrácia, a szabadságjogok mellett a technikai vívmányok fejlődésének is részesei lehettek. A bipoláris világrendszer felbomlásával, a globalizáció felgyorsulásával, a technológia gyors fejlődésével új igények jelentek meg az emberek életében. A technológiai eszközök, mint a mobiltelefon és a számítógép, az 1990-es években az egész világ életét megváltoztatták. Egyiptom sem maradt ki a fejlődésből. 1994-ben a high-tech termékek importja még csak 5,9 millió USD volt, ami 2008-ra évi 94,8 millió USD-re emelkedett.⁵⁹ Természetesen ez az összeg nemcsak informatikai eszközöket és mobiltelefonokat foglal magában, hanem egyéb csúcstechnológia termékeket is, amelyek a gazdaság fejlesztéséhez elengedhetetlenek.

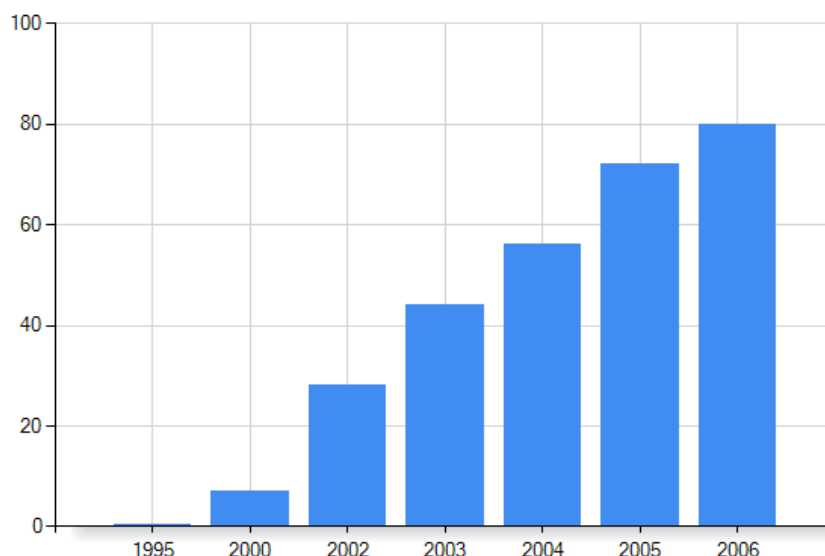
A mobiltelefonok nagyon hamar elterjedtek, és előfizetőik száma rohamosan növekedett az utóbbi másfél évtizedben Egyiptomban is, csak úgy, mint a világ minden más pontján.

2011 februárjában 71,6 millió mobiltelefon előfizetés volt Egyiptomban, tehát majdnem minden lakosra jutott egy: a népesség 91,32%-a rendelkezik ilyen telekommunikációs eszközzel. A mobiltelefonok előfizetésében 2010-2011 között 24%-os emelkedés volt tapasztalható.⁶⁰

⁵⁹ World Bank: <http://data.worldbank.org/country/egypt-arab-republic?display=default>

⁶⁰ Egyiptomi Kommunikációs Minisztérium jelentése: <http://arabcrunch.com/2011/04/egypts-mcit-egypt-has-23-51-million-internet-users-71-46-million-mobile-subscribers-3972-ict-companies.html>

Egyiptomban az internet felhasználók száma rohamosan növekedett az elmúlt 15 évben. 1995-ben még a lakosság 0,1%-a használt internetet, de előfizetése csak elenyésző számú családnak volt.⁶¹

9.ábra: Internet felhasználók száma 1000 főre levetítve 1995-2006

Forrás: <http://statinfo.biz/HTML/M1792F12342A6415L2.aspx>

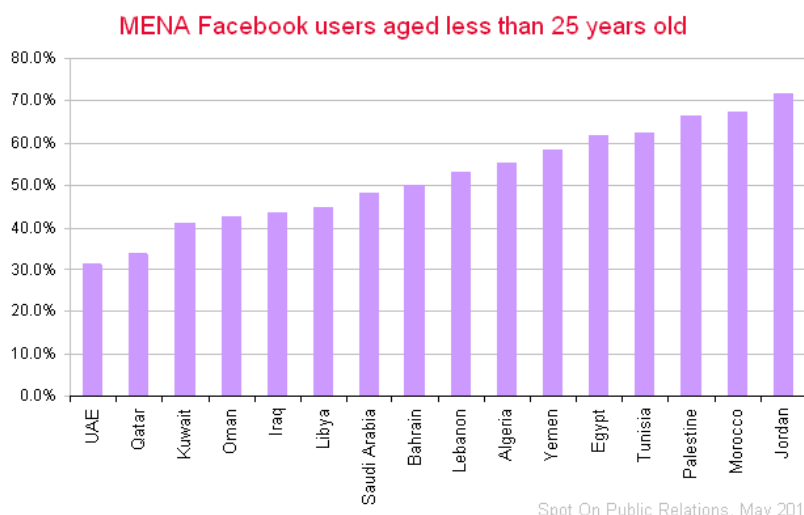
Viszont 2010 decemberére a népesség 24%-a használta már az internetet, ami 20.136.000 főt jelent.⁶² Az internet megkönnyíti a tájékozódást, az információszerzést, így elősegíti a reális világkép kialakítását.

A világháló elterjedésével a további technológiai újítások is megjelentek Egyiptomban. Ezek a közösségi oldalak, amelyek befolyásolják, formálják a társadalmat, és kihatással vannak az emberek és főleg a fiatalok mindennapi életére. A Facebook a 2000-es évek közepén forradalmasította ezek használatát, és megváltoztatta az emberek szokásait. Egyiptomban 2011 januárjában 7.295.240 millió regisztrált Facebook-felhasználó volt, tehát a fiatalok közel egynegyede rendelkezik hozzáféréssel az oldalhoz. A közösségi site-ok megkönnyítik a szervezkedést, találkozók, tüntetések, közös akciók szervezését. Bárki megoszthat a „Facebook-ismerőseivel” bármilyen információt, amit aztán a többiek továbbíthatnak összes partnerüknek. Ez egy láncreakció, ami lehetővé teszi, hogy percek alatt akár több millió emberhez is eljusson az adott hír. Ez lehetőséget

⁶¹ World Bank: <http://data.worldbank.org/country/egypt-arab-republic?display=default>

⁶² Internetworld: <http://www.internetworldstats.com/africa.htm>

ad spontán fellépésekre, hiszen olyan gyorsan történik minden, hogy nem lehet kontrollálni az eseményeket. Egyiptomban a tüntetők nem kértek engedélyt a karhatalomtól, nem volt bejelentve a tömeges megmozdulás, csak a Facebookon terjesztették a híreket, az időpontokat és a helyszínt. A tüntetések megakadályozása érdekében a „forradalom” első napjaiban még korlátozták az internethasználatot is az országban.

10. ábra, Közel-keleti országok Facebook felhasználóinak aránya 2010-ben a 25 év alatti korosztály körében

Forrás: <http://www.spotonpr.com/mena-facebook-demographics/>

A technika fejlődésének szignifikáns szerepe volt a források kialakulásában. Természetesen ehhez hozzájárult az is, hogy Egyiptom lakossága nagyon fiatal, és ezen generációk könnyebben alkalmazkodnak az új technikai eszközökhöz. A Mubarak-éra 30 évében teljesen megváltoztak a kommunikációs szokások a mobiltelefon, az internet, majd a közösségi oldalak megjelenésével. A hatalom nem alkalmazkodott ezekhez a feltételekhez, illetve nem tulajdonított biztonságpolitikai kockázatot használatuknak. Lebecsülte a kommunikációs technika és a fiatal generáció erejét is.

1.9. Egyiptom szerepe a régióban, a világban

Az egyiptomi civilizáció több ezer éves, kulturális öröksége felülmúlhatatlan. Már az ókorban vezető szerepet töltött be a régióban, építkezéseivel, földművelési technikáival példát mutatott a környező társadalmaknak. Fejlettségben kiemelkedett közülük.

Egyiptom a bipoláris világrendben az el nem kötelezett országok táborába tartozott, és ügyesen kihasználta mindkét szuperhatalom támogatását. 1970-ben váltott szövetségest, és a szovjet blokk helyett inkább a nyugati tábor támogatását próbálta elnyerni, emellett az arab régióban is vezető szerepre törekedett. 1979-ben, az izraeli-egyiptomi szerződés aláírásával elismerte Izrael államot, ezért az Amerikai Egyesült Államok támogatását magáénak tudhatta. 1979 óta érkeznek amerikai segélyek az országba, amely elsősorban a hadsereg fejlesztésére irányulnak. Az arab világ ezért a lépésért kiközösítette Egyiptomot, mindez az Arab Ligából való kizárásban manifesztálódott.

A bipolaritás végével a szovjet támogatás teljes mértékben megszűnt, és az Amerikai Egyesült Államok unilateralista törekvései nyertek teret. Egyiptom és az USA között folyamatosan mélyült az aszimmetrikus dependencia az elmúlt években, és az arab ország támogatta a szuperhatalmat törekvéseiben. Az egyetlen eset, amikor kisebb felháborodás volt az egyiptomi társadalomban emiatt, az az iraki háború kirobbanása volt.⁶³ Tehát az utóbbi 30 évben Egyiptom megbízható partnere volt az Egyesült Államoknak, és ez csökkentette az országra irányuló figyelmet, hiszen az amerikaiaknak a közép-ázsiai régióban kellett helytállniuk. Tehát Egyiptom a közel-keleti béke miatt kiemelt partnere lett az USA-nak, de a felkelések váratlanul érték az amerikai vezetést, amely mint a demokrácia elkötelezett terjesztője, a tüntetők mellé állt, és Mubarak távozását követelte.

Egyiptomnak azonban nem csak az amerikaiakkal volt szoros kapcsolata, hanem az Európai Unióval is sikerült kooperatív együttműködést kialakítania. Az európai integrációnak az 1990-es években egyre fontosabbá vált a mediterrán térség, mind gazdasági, mind biztonságpolitikai szempontból. Ezért 1995-ben elindították a Barcelonai folyamatot, amelyben többek között Hoszni Mubarak Egyiptoma is részt vett, és 2008-ban a Mediterránunió tagjává vált. Ez az európai kezdeményezés politikai, gazdasági, társadalomfejlesztési együttműködésekre vonatkozik, és támogatások is érkeznek a térségbe.⁶⁴ A 2011-es egyiptomi események kapcsán az Európai Unió kivárt, de végül

⁶³ Csicsmann László [2010] 107. oldal

⁶⁴ J Nagy László: Az eurómediterrán partnerség:

http://www.grotius.hu/doc/pub/VZUXLF/j_nagy_laszlo-mediterraneum.pdf

Mubarak távozását támogatta és a nyugati demokratikus értékek terjesztése mellett foglalt állást.⁶⁵

Egyiptom kulturálisan vezető szerepet töltött be régen, és a többi arab állam követte, de vajon az elmúlt 30 évben megváltozott volna a szerepe? A „forradalom”, a tüntetéssorozat nem itt kezdődött, hanem Tunéziában, és onnan terjedt tovább. A változás domino-effektusként söpört végig Észak-Afrikán, és eltörölte a korábbi rezsimeket, de a közel-keleti régió egyes részein még tartanak a forrongások.

Egyiptom csak 1989-ben léphetett be ismét az Arab Ligába, de a pánarab mozgalmak hangsúlytalanok, az arab nacionalista összefogás pedig erőtlenséggel, mivel az arab világ országai között is feszültségek, különbségek vannak. Ez a régió nem egységes, pont ez a diverzitása teszi különlegessé, ugyanakkor megnehezíti az arab államok együttműködését is.⁶⁶ Ezek a különbségek abból fakadnak, hogy az országoknak más-más a gazdasági, társadalmi berendezkedésük, habár a politikai berendezkedésben azonosságokat lehet kimutatni, mivel a legtöbb helyen autoriter rezsimek vannak hatalmon. A vallás is közös az arab térségben, de az iszlám hit értelmezése sem egységes, és ebből is ellentétek fakadnak a szunnita és a síita irányzat követői között. A politikában megjelenő iszlamista csoportok között ugyan fellelhető kapcsolat, illetve szorosabb együttműködés, de az interpretációk eltérése miatt ez sem válhat egy közös rendező elvvé az arab országokban. Tehát az egyiptomi vezető szerep megszűnt, és ameddig az arab államoknak nem lesznek közös céljaik és közös érdekeik, addig nem valószínű, hogy sikerül egységbe tömöríteni őket.

Egyiptom elveszítette vezető szerepét a térségben. A világrend átalakult, a bipolaritás előnyei helyett már csak egy szuperhatalom támogatását bírja az ország. Igaz, a világrend átalakulásából előnyt kovácsolt magának, hiszen már 1979-től az Amerikai Egyesült Államok klientúrájába tartozik inkább. 2001. szeptember 11. után az USA nem szentelt neki akkora figyelmet, mint korábban, pedig ez sérülékennyé tette az országot. Az arab világ is megváltozott. A nemzeti érdekek kerültek előtérbe az eltérő sajátosságokkal rendelkező arab államokban, mivel az olajországoknak mások az igényei,

⁶⁵ N. Rózs Erzsébet: Nemzetközi reakciók az Egyiptomi fordulat után, <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=HQQWII>

⁶⁶ N. Rózs Erzsébet: [2005] 29-40. oldal

mint Szíriának, vagy Egyiptomnak. Változás történt az arab világ megítélésében is 2001. szeptember 11. után. Az iszlám vallású országokat a nyugati világ rossz szemmel nézte, és potenciális terrorista veszélynek tartotta, mivel a teoretikusok nemcsak az iszlám világban, hanem a nyugati államokban is eltérően interpretálják a vallást, ami komoly nehézségeket von maga után. Tehát a Nyugat gyanakvóan néz az iszlám világra, míg az iszlám térség elutasító a Nyugattal szemben. A változás a percepciók összecsapásában is megjelent.

2. KONKLÚZIÓ, KITEKINTÉS

Egyiptomban már régóta láthatóak voltak a változás igényének jelei. Nőtt a feszültség a társadalomban, valamint a gazdasági problémák is megoldatlanok maradtak, csak tüneti „kezelést” alkalmazott a kormány. Hoszni Mubarak és kabinetje igyekezett az érdekei szerint irányítani az országot, ami a 2011-es téli-tavaszi eseményeket eredményezte. A poszt-mubaráki időszakra sok elmaradt reform és innováció vár. Az ideiglenes katonai vezetésnek stabilizálnia kell az országot, majd a nyílt, demokratikus választások után kiigazításokat kell tennie az új kormánynak, és Egyiptomot a fejlődés útjára állítani mind gazdasági, mind politikai értelemben.

A Li-tézis megdőlt az egyiptomi gazdaság teljesítménye alapján. Egyiptomban ugyan nem volt nyílt diktatúra az elmúlt 30 évben, de a gazdaság erősen centralizált volt, és az is maradt egyes területeken. Mindemellett a prosperitás jeleit mutatta az utóbbi évtizedben, és általában elmondható, hogy a 2008-as világgazdasági válságra is jól reagált. Nem omlott össze fiatal bankrendszere, nem növekedett túlságosan a munkanélküliségi ráta, és a kereskedelmi potenciál sem esett vissza nagy mértékben.⁶⁷ Azonban a lakosság életszínvonala nem emelkedett a gazdasági növekedés mértékével. Szegénység van az országban, magas a munkanélküliség, és ez főleg a fiatal, 15-24 éves korosztály körében jelent nagy gondot, mivel itt meghaladja a 40%-ot is.⁶⁸ A lakosság fele a szegénységi küszöbön, vagy az alatt él, ami tovább növeli a feszültséget, az elégedetlenséget. Az állam nagy szerepet vállal a gazdaságban, szándékosan nyomott,

⁶⁷ The Economist: <http://www.economist.com/node/18864693>,

⁶⁸ World Bank: <http://data.worldbank.org/country/egypt-arab-republic?display=default>

szubvencionált árakat alkalmaz. A legfontosabb kereskedelmi területeken monopóliumot tart fenn, amely hátráltatja a verseny kialakulását, tehát a piacgazdaság alapvető kritériuma sérül.

Az IMF szakértői szerint a fiskális politika területén is komoly kiigazításokat kell tenni. Az inflációt úgy kell csökkenteni, hogy ne növekedjen a munkanélküliek száma. Az IMF elvárása Egyiptommal szemben az, hogy pénzügyi konszolidációt hajtson végre – 2014/15-re 5% alá csökkentse a költségvetési hiányt, fenntartható, hosszú távú gazdaságpolitikai stratégiát alakítson ki, amivel a központi bank tevékenysége is összhangban áll.⁶⁹ A korrupciót vissza kell szorítani az országban, és munkahelyeket kell teremteni a fiatalok számára, hogy optimista jövőképpel rendelkezzenek, és értékesnek tartsák magukat.

Közgazdászok javasolják a torz foglalkoztatási és termelési szerkezet megváltoztatását, mivel az súlyos gazdasági, életszínvonalbeli problémákat von maga után. Amartya Sen gondolatai alapján következtethetünk arra, hogy a szegénység nemcsak amiatt jöhet létre, hogy alacsonyok a jövedelmek, hanem mert hiányoznak az elsődleges javak, tehát az alapvető szabadságjogok, a lehetőségek, az önbecsülés társadalmi alapjai. Ezek a jövőben is komoly anomáliákat fognak szülni az országban.⁷⁰

A jelenlegi katonai vezetés tudja, hogy az oktatásra és egészségügyre fordított támogatások összegét emelni kell, mivel modernizációra szorul ez a két szociális szféra is. A nők helyzetén javítani szükséges, a női egyenjogúság felé kell elmozdulni, támogatni őket, és megvédeni a bűncselekményektől. A nők taníttatásával és jogaik szélesítésével sikerülhet a népességnövekedést visszafogni, és tudatos családtervezést kialakítani az országban. Mivel ők előrelátóak lesznek, munkájukkal sokkal jobban hozzá tudnak járulni az ország termelékenységéhez, és ez gazdasági segítséget is jelentene.

Nyugati politológusok, politikusok, civil szervezetek hangsúlyozzák, hogy az államban működő pártoknak teret kell adni, valódi plurális politikai színteret kell kialakítani egy olyan rendszerben és vezetéssel, amellyel a többség elégedett. Az alapvető emberi jogokat biztosítani kell mindenki számára, még a nőknek is. A politikai foglyokat szabadon kell engedni, és a szólásszabadságot gyakorlattá tenni minden állampolgár

⁶⁹ Kenji Morijama jelentése: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp11160.pdf>

⁷⁰ Amartya Sen:[2003] 120. oldal

számára. A katonaság és az igazszolgáltatás vezetését el kell különíteni, és függetleníteni kell a mindenkori politikai irányítástól, hogy a visszaéléseket el lehessen kerülni. A régi technokraták hivatalukban maradtak Mubarak távozása után is, minden ugyanúgy folytatódik tovább, amíg nem lesznek választások. De az is elképzelhető, hogy utána sem valósulnak meg komoly személyi változások. Egyiptom rövid távon nem fog demokratizálódni nyugati értelemben, mivel a reformok mértéke elenyésző annak ellenére, hogy számos jel arra utal, hogy így fog történni.⁷¹ Azt azonban látni kell, hogy Egyiptom nem statikus rendszer, folyamatosan átalakulóban van, akár külső, akár belső nyomásra.

Ezért jelenleg nem lehet 100%-os biztonsággal kijelenteni, hogy a modernizációs elmélet megbukott volna Egyiptomban. Ennek a teóriának az a lényege, hogy a fejlődéssel párhuzamosan kialakulnak a nyugati intézmények, és a demokrácia általánosan elfogadott lesz.⁷² A fejlődéssel és a változásokkal most Egyiptom egy fordulóponthoz érkezett, hiszen a társadalmi elégedetlenség már nem volt fenntartható. Az, hogy ezek után milyen politikai berendezkedés fog kialakulni, azt a jövő dönti el. Ugyanis nem egyértelmű, hogy demokrácia fog létrejönni, vagy más állam-, illetve irányítási mechanizmus lesz az ideális. Azt sem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy az arab országok, társadalmak készek lennének egy olyan típusú demokrácia befogadására, mint amilyen a Nyugaton van. Ezt támasztja alá a nyugati intézményrendszertől való idegenkedés, és inkább a helyi, patriarchális, törzsi szokások, irányítási eljárások mellett foglal állást a lakosság nagy része. Egyiptomban is a tradicionális csoportszolidaritás érvényesül, amit csak több generáción keresztül lehet visszaszorítani.⁷³

Lesz nyugati értelemben vett demokrácia Egyiptomban? Ez a jövő nagy kérdése. Ilyenkor felvetődik a demokrácia paradoxon, hogy vajon az iszlám és a demokrácia összeegyeztethető-e? Ha lesz demokrácia, milyen típusú, követi-e a nyugati példát, vagy egy általuk formált politikai berendezkedés fog létrejönni? Vajon ebben részt vesznek az iszlamista pártok, és radikalizálódnak majd ezek a politikai erők?

⁷¹ Csicsmann László: [2010] 102. oldal

⁷² Csicsmann László [2010], 90-91. oldal

⁷³ U.o. 90-94. oldal

Gondolkodók különböző nézeteket vallanak ezen a területen. Rostoványi Zsolt *Az iszlám világ és a Nyugat* című könyvének egyik tanulmánya erről szól. Az univerzalista és a partikularista nézetek is szemben állnak egymással. A partikularista nézőpontot képviselők azt állítják, hogy az iszlámban is fellelhetők a demokrácia sajátosságai, szerintük belülről elindult már egy demokratizálódási folyamat. E nézet követői szerint veszélyes a kívülről jövő demokratizálás, tehát a jelenlegi amerikai demokrácia export sem megfelelő. Az univerzalista nézetek alapján viszont a demokrácia egyetemes érték, tehát bárhol működnie kellene, és nincs nyugati-, vagy nem nyugati demokrácia.⁷⁴ A nézet követői szükségesnek vallják a demokrácia exportot. A demokrácia-értelmezésnek több fajtája is él a nyugati és muszlim elemzők körében.

Huntington szerint az iszlám és a demokrácia össze is egyeztethető, meg nem is. Nyugaton hajlamosak még a szakértők is azt mondani, hogy az iszlám és a demokrácia összeegyeztethetetlenek. Tehát az iszlám vallású országokban csakis autokratikus állami berendezkedés jöhet létre. Murtadá Mutahhari szerint az iszlám vallású országok számára a nem teokratikus, iszlám köztársasági forma a legideálisabb, amely demokratikus választásokon alapulna. Nézetei szerint az iszlám magában hordozza a demokrácia sajátosságait, és az iszlám demokrácia felfogás különbözik a nyugatitól. Ali Sariatí hasonló nézeteket vall, mint Mutahhari, szerinte is az iszlám demokratikus elemeket hordoz magában, tehát nem zárja ki a demokratikus állami berendezkedést. Maudúdi a modern fundamentalizmus teoretikusa már árnyaltabban látja a demokrácia és az iszlám viszonyát. Ő „teo-demokráciának” nevezte, amelyben az egész nép szuverenitása valósul meg.⁷⁵ Mellette lehet említeni Bassam Tibit is, aki szintén fundamentalista nézeteket vall.⁷⁶ Őt általános nézet létezik az iszlám világban az ideális népképviselétről és a vallás kapcsolatáról, írja Rostoványi Zsolt. A teokrácia, a „teo- demokrácia” a népszuverenitás által korlátozott isteni autoritás, az isteni- és a népszuverenitás egybeolvadása, a vallási és civil szféra különválasztása a vallás dominanciájával, valamint a vallás és a civil szféra szétválása és teljes függetlenedése egymástól.⁷⁷

Tehát ezek közül fog valamelyik realizálódni Egyiptomban. A Muszlim Testvériség, a magát mérsékelt iszlamistának deklaráló párt a demokrácia mellett

⁷⁴ Rostoványi Zsolt [2004]. 345. oldal

⁷⁵ u.o.: 326. oldal

⁷⁶ Lásd bővebben: Csicsmann László [2010], 133. oldal

⁷⁷ U.o. 62 oldal

kardoskodik. Bernard Lewis könyvében azt írja róluk, hogy „*igyekeznek magukat megkülönböztetni a még erőszakosabb és terrorista iszlám csoportoktól, ezért „békés”, sőt „demokratikus” reformistáknak tüntetik fel magukat*”.⁷⁸ Kérdés, ha nyernek a választásokon, továbbra is ezt a nézetet fogják-e követni. Hatással lehet az egyiptomi választásokra az is, hogy Tunéziában iszlamista párt került hatalomra. Programjuk alapján mérsékelteknek mondhatók, de nem lehet tudni mi fog történni az országban. Tehát az egyiptomi választások eredményei nagyon fontosak lesznek a jövőre nézve. A választás pontos időpontja nem ismert, ugyanis már több alkalommal elhalasztották. Lehet, hogy hatalmon marad a katonai vezetés választások nélkül is?

Továbbá befolyásolhatja még az egyiptomi eseményeket az Egyesült Államok érdeke. A poszt-bipoláris rendszer még nem alakult ki valójában. Jelenleg nem tisztázottak a hatalmi viszonyok, katonai értelemben unipoláris a világ az Amerikai Egyesült Államok vezetésével, de gazdasági értelemben multipoláris a világ. A 2008-ban kibontakozott világgazdasági válság és a háborúk megkérdőjelezi az USA vezető szerepét. A nemzetközi szinten egyre több szereplő jelenik meg, és a fejlődő országok közül is többen követelnek szeletet a világpolitikai tortából.

Ezenkívül szignifikáns hatást gyakorolhat a világgazdasági válság és annak vége Egyiptomra és a közel-keleti térségre. Ugyanis ha a jelenlegi vezető hatalmak meggyengülnek, támogatásaiktól, segélyeiktől elesnek a fejlődő országok, és kérdéses, hogy rögtön lesz-e olyan ország, vagy ország csoport, aki átveszi a helyüket, vagy ebben a szférában is átmeneti időszakra kell számítani. Tehát a világ befolyással bír Egyiptomra, de vajon Egyiptom készen áll a változásra? Az országban gazdasági konszolidációt kell végrehajtani, amire nem biztos, hogy a társadalom fel van készülve. Ugyanez mondható el a politikai változásokra is.

A történelmi példák alapján elmondható, hogy válságok idején megnő az érdeklődés a radikalizmus és a szélsőségek iránt. Ez a világ minden területén így van, a fejlett nyugaton épp úgy, mint a fejlődő országokban. Egyiptom sorsa és jövője azon fog múlni, hogy az elégedetlen fiatalok tízmilliói hogyan vélekednek ezekről a kérdésekről.

⁷⁸ Bernard Lewis, Buntzie Ellis Churchill: Iszlám nép és vallás, Budapest, HVG Kiadó, 2009, 217. oldal

Kézirat lezárása: 2011.11.17.

Irodalomjegyzék:

Amartya Sen: A fejlődés, mint szabadság, Budapest, Európa Kiadó, 2003

Bernard Lewis, Buntzie Ellis Churchill: Iszlám nép és vallás, Budapest, HVG Kiadó, 2009

Csicsmann László: Iszlám és demokrácia a Közel-Keleten és Észak-Afrikában, Budapest, Dialóg Campus, 2008

Csicsmann László (szerk.): Iszlám és modernizáció a Közel-Keleten, Budapest, Grotius Kiadó, 2010

N. Rózsa Erzsébet (szerk.): Nemzeti identitás és külpolitika a Közel-Keleten és Kelet-Ázsiába, Budapest, Teleki László Alapítvány, 2005, N. Rózsa Erzsébet-Tüske László: Az arab identitás kérdőjelei

Rostoványi Zsolt: Az iszlám világ és a nyugat, Corvina Kiadó, Budapest, 2004

Szigetvári Tamás: Közel-Kelet és Afrika a világgazdaságban, Világgazdasági Régiók, Perfekt Kiadó, Budapest, 2000

Arab Human Development Report, 2009, <http://www.arab-hdr.org/>, Letöltve: 2011.11.01.

Egyiptom Alkotmánya: <http://www.egypt.gov.eg/english/laws/constitution/default.aspx>, Letöltve: 2011.11.06.

Freedom House Report, Freedom in the world 2011, <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=594>, Letöltve: 2011.11.13.

Gazdik Gyula: Az egyiptomi választások előzményei, eredményei és a politikai gátszakadás: http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2011/SVKI_Elemzesek_2011_1.pdf, Letöltve: 2011.10.15.

Ibrahim M. Oweiss: Egypt's Economy: The Pressing issues, 1990, Washington, <http://www9.georgetown.edu/faculty/imo3/epe/epe.htm>, Letöltve: 2011.10.24.

J Nagy László: Az eurómediterrán partnerség: http://www.grotius.hu/doc/pub/VZUXLF/j_nagy_laszlo-mediterraneum.pdf, Letöltve: 2011.11.15.

Kenji Morijama jelentése: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp11160.pdf>, Letöltve: 2011.11.13.

N. Rózsa Erzsébet: Nemzetközi reakciók az Egyiptomi fordulat után,
<http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=HQQWII>, Letöltve: 2011.09.25.

UNDP Report: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/EGY.html>, Letöltve: 2011.10.30.

USAID 2011-es költségvetése: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PCAAC013.pdf, Letöltve: 2011.10.27.

BBC: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/483309.stm, Letöltve: 2011.11.12.

Business Anti-Corruption Portal: <http://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/middle-east-north-africa/egypt/general-information/>, Letöltve: 2011.10.27.

Businessweek: <http://www.businessweek.com/news/2011-10-10/egypt-may-be-forced-to-seek-imf-loan-it-rejected-arab-credit.html> , Letöltve: 2011.11.12

CIA: <http://www.cia.org/> , Letöltve: 2011.10.13.

Crude Oil Peak: <http://www.crudeoilpeak.com/?p=2525> , Letöltve: 2011.11.15.

Economywatch: http://www.economywatch.com/world_economy/egypt/structure-of-economy.html, Letöltve: 2011.11.02.

Egyptian Foreign Trade with World:
http://www.tpegypt.gov.eg/Statistics/Egyptian_%20sectors.pdf Letöltve: 2011.10.23.

Egyiptomi Kommunikációs Minisztérium jelentése:
<http://arabcrunch.com/2011/04/egypts-mcit-egypt-has-23-51-million-internet-users-71-46-million-mobile-subscribers-3972-ict-companies.html>, Letöltve: 2011.11.12.

Egyiptomi Központi Bank: <http://www.cbe.org.eg/>, Letöltve: 2011.11.03.

Egypt Production Report: <http://www.egyptoil-gas.com/overview.php> Letöltve: 2011.11.16.

Global Finance: <http://www.gfmag.com/gdp-data-country-reports/280-egypt-gdp-country-report.html#axzz1e59wHY00> Letöltve: 2011.11.04.

Global property: <http://www.globalpropertyguide.com/template/assets/img/Egypt-gdp-growth-inflation-rate-graph.gif> , Letöltve: 2011.11.08

Human Rights Watch: <http://www.hrw.org/news/2006/07/10/egypt-journalists-still-risk-jail-under-press-law> 2011.11.12 , Letöltve: 2011.11.12.

IMF: <http://www.imf.org/external/np/fin/tad/exfin2.aspx?memberKey1=275&date1key=2011-11-01>, Letöltve: 2011.11.01.

Index: Beláthatatlan következményei lehetnek az egyiptomi válságnak:
http://index.hu/kulfold/2011/01/29/washingtont_meglepte/ Letöltve: 2011.09.18.

Internetworld: <http://www.internetworldstats.com/africa.htm>, Letöltve: 2011.11.10.

Ipezone: <http://ipezone.blogspot.com/2011/02/egypt-not-alone-in-having-demographics.html>, Letöltve: 2011.11.12.

Nationmaster: http://www.nationmaster.com/graph/eco_pop_bel_pov_lin-economy-population-below-poverty-line, Letöltve: 2011.11.09.

New security beat: <http://www.newsecuritybeat.org/2011/02/yemens-revolt-wont-be-like-egypt-or.html>, Letöltve: 2011.11.14.

Nubricks: <http://www.nubricks.com/archives/702/egypt-tourism-visitors-14-million/>
 2011.11.12

Spoton public relations: <http://www.spotonpr.com/mena-facebook-demographics/>,
 Letöltve: 2011.11.12.

Stratfor: http://www.stratfor.com/memberships/114482/analysis/egypt_elections_and_future_muslim_brotherhood, Letöltve: 2011.11.17.

Statinfo: <http://statinfo.biz/HTML/M1792F12342A6415L2.aspx> , Letöltve: 2011.11.14.

Tradeeconomics: <http://www.tradingeconomics.com/egypt/government-budget> . Letöltve: 2011.11.15.

Transparency International:
http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009, Letöltve: 2011.11.01.

The Economist: <http://www.economist.com/node/18864693>, Letöltve 2011.10.20.

The ultimate Middle East business resources: <http://www.ameinfo.com/267963.html>
 Letöltve: 2011.11.09.

UNDP: <http://hdr.undp.org/en/statistics/>, Letöltve: 2011.10.30.

World Bank: <http://data.worldbank.org/country/egypt-arab-republic>, Letöltve: 2011.09.28.

Zawya: http://www.zawya.com/story.cfm/sidGN_13022011_140264, Letöltve: 2011.11.05.